

Особливості забезпечення прав людини з інвалідністю в Україні

Микола Музичук,

аспірант,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»», м. Київ, Україна,

e-mail: muzychukmv@krok.edu.ua

Олександр Биков,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри теорії та історії держави і права,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»», м. Київ, Україна,

e-mail: oleksandrbrbm@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0003-4965-696X

Уперше поняття «людина з інвалідністю» було використано у Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю 2006 р. [1]. Ця Конвенція визначає осіб з інвалідністю як «осіб зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, таких, що в поєднанні з різними бар'єрами/перешкодами можуть завадити їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими» (Стаття 1) [1]. Тобто насамперед щодо такої особи, то очевидним є обмеження фізичної активності та існування перешкод щодо можливої участі її у житті суспільства. Положення Конвенції були ратифіковані 180-ма державами світу, зокрема й Україною. Наша держава була зобов'язана вжити певні заходи для створення належних умов, щоб залучити людей з інвалідністю в усі аспекти життя, а також допомогти максимально реалізувати їх фізичні, розумові, соціальні та професійні навички.

Відповідно до цієї Конвенції Україна повинна дотримуватися загальнолюдських прав громадян з інвалідністю. У ст. 9 Конвенції прописано положення, що держава повинна вживати належних заходів для надання особам із інвалідністю можливості для безперешкодного доступу до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, тому що без цього взяти участь у суспільно вагомих процесах такі особи не можуть [1]. З метою активізації у забезпеченні прав осіб з інвалідністю у кожній державі, яка ратифікувала положення Конвенції 2019 р. Генеральний секретар ООН закликав країни до реалізації стратегії у межах виконання завдань соціальної інтеграції інвалідів на наступне десятиріччя до 2029 р. Саме тому відповідно до положень Конвенції у національному законодавстві, зокрема у Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» також було встановлено і закріплено поняття «Особа з інвалідністю». Нею є «особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист» [2].

В Україні встановлюється також група інвалідності, яка становить собою міру стійкого розладу функціональних можливостей організму, що зумовило захворювання, травма або вроджені вади та можливе фізичне обмеження

діяльності організму внаслідок втрати здоров'я під час взаємодії із зовнішнім середовищем. У залежності від ступеня втрати чи розладу функціональної спроможності організму виділяють I, II і III групи інвалідності. Причин виникнення інвалідності може бути багато, на жаль, нині дуже багато встановлюється набутої інвалідності під час виконання обов'язків на військовій службі з-за розпочатої росією війною на території України.

Права особи з інвалідністю у нашій державі гарантовані і регульовані декількома нормативно-правовими документами, окрім Конвенції про права інвалідів, це Кодекс законів про працю України, законами України «Про відпустки», «Про охорону праці», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні». Так, згідно із положеннями ст. 17 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [3], щоб реалізувати творчі і виробничі здібності осіб з інвалідністю та врахувати індивідуальні програми реабілітації, таким людям забезпечується право працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом [3].

У Законі України «Про охорону праці» також дотримані норми щодо осіб із інвалідністю. Згідно зі ст. 12 цього Закону підприємства, які використовують працю осіб з інвалідністю, зобов'язані створювати для них умови праці з урахуванням рекомендацій медико-соціальної експертної комісії та індивідуальних програм реабілітації, вживати додаткових заходів безпеки праці, які відповідають специфічним особливостям цієї категорії працівників [4].

Більш детально гарантії осіб з інвалідністю щодо прийняття на роботу, соціального захисту розписані у багатьох нормативно-правових актах. Так, відповідно до ст. 26 Кодексу законів про працю України, при прийнятті на роботу не встановлюється випробування особі з інвалідністю, направленою на роботу відповідно до рекомендації медико-соціальної експертизи [4]. Ст. 42 цього Кодексу гарантує, що при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці переважне право на залишення на роботі при рівних умовах продуктивності праці і кваліфікації надається особам з інвалідністю внаслідок війни, працівникам, які дістали на цьому підприємстві, в установі, організації трудове каліцтво або професійне захворювання [4]. Інші статті, наприклад, ст. 55, 63, 172 Кодексу законів про працю України регламентують положення щодо роботи у нічний час та залучення до надурочних робіт осіб з інвалідністю; щодо організації навчання, перекваліфікації і працевлаштування осіб з інвалідністю; встановлення неповного робочого дня або неповного робочого тижня; створення пільгових умов праці.

Закон України «Про відпустки» [5] також містить положення, які стосуються осіб із інвалідністю. Так, відповідно до ст. 6, 25 надається «право на щорічну основну відпустку особам з інвалідністю I і II груп тривалістю 30 календарних днів, а особам з інвалідністю III групи – 26 календарних днів; право на відпустку без збереження заробітної плати в обов'язковому порядку особам з інвалідністю III групи – тривалістю до 30 календарних днів щорічно та особам з інвалідністю

I та II груп – тривалістю до 60 календарних днів щорічно (ст. 6, 25).

Таким чином законодавство нашої держави чітко регламентує захист прав людей з інвалідністю, про них вона піклується, адже це є основною характеристикою гуманізації суспільства. Створеними законодавчими актами Україна не тільки забезпечує, а й заохочує реалізацію всіх прав і основоположних свобод людей з інвалідністю.

Ключові слова: особа з інвалідністю; правове забезпечення; гарантії; права людини з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text. (дата звернення: 30.11.2024).
2. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення: 30.11.2024).
3. Закон України «Про охорону праці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 30.11.2024).
4. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 30.11.2024).
5. Закон України «Про відпустки» України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.11.2024).